



SLOVENSKI PODJETNIŠKI SKLAD

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA PODJETNIŠTVO, TRUBARJEVA ULICA 11, SI-2000 MARIBOR
TEL. H.C.: 02/23 41 260, FAKS: 02/23 41 282, IDENTIFIKACIJSKA ŠT. ZA DDV: SI58045473, WWW.PODJETNISKISKLAD.SI

Priročnik za kreditno financiranje MSP-jev po priporočilih Evropske komisije

Marec, 2008



KAZALO

UVOD	2
1. POGLAVJE: SPREMEMBE NA PODROČJU ZAKONODAJNEGA OKVIRA DELOVANJA BANK	3
2. POGLAVJE: VLOGA BONITETNIH OCEN OZ. RAZREDOV	4
<i>Kaj je boniteta oz. bonitetna ocena?</i>	4
<i>Kako so kreditorejmalci razporejeni v posamezne bonitetne razrede?</i>	4
A. <i>Ocena in »odločitev da / ne« v zvezi s prošnjo za kredit</i>	5
B. <i>Cena kredita – obrestna mera</i>	5
C. <i>Spremljanje oz. nadziranje kreditorejmalca</i>	6
3. POGLAVJE: OSNOVNA PRAVILA ZA MSP-je PRI PRIDOBIVANJU KREDITOV OZ. FINANČNIH SREDSTEV	7
1. <i>PRAVILO: Vprašaj za informacijo</i>	7
2. <i>PRAVILO: Pravočasna priprava nedvoumne in popolne potrebne dokumentacije</i>	7
3. <i>PRAVILO: Preveri kreditne pogoje</i>	7
4. <i>PRAVILO: Aktivno upravljaj svojo bonitetno oceno</i>	8
5. <i>PRAVILO: Drži se postavljenih kreditnih pravil</i>	8
6. <i>PRAVILO: Razmišljaj o alternativnih virih financiranja</i>	8
PRILOGA	9
KORISTNE INFORMACIJE	10

UVOD

Kratek priročnik pred vami, ki je v veliki meri povzetek publikacije Evropske komisije¹, je zgolj informativne narave in je namenjen osveščanju podjetnikov, ki pridobivajo finančna sredstva (kredite) pri bankah. V zadnjih letih je prišlo namreč do sprememb pristopa bank pri izdajanju kreditov, vključno s kreditiranjem mikro, malih in srednjih podjetij (v nadaljevanju: MSP). Banke so se s tem odzvale na strukturne spremembe in negotovost v gospodarstvu, kar zahteva vse večje spremljanje kreditnega tveganja in v skladu s tem zadostnih kriterijev kapitalske ustreznosti.

Glede na svoje zaostreno spremljanje in višje zahteve kritja, so banke primorane natančneje opazovati in ocenjevati tudi zmožnost MSP-jev, da bodo le-ti izposojena sredstva tudi vrnil. Zaradi tega prihaja do uvajanja t.i. oblikovanja bonitetnih razredov (»ratings« oz. »rating system«). Takšnih ocenjevanj pa večina MSP-jev ni vajena, še posebej, če gre za relativno majhne zneske kreditov.

Sklepi Banke Slovenije o izračunu kapitalskih zahtev, ki temeljijo na evropskih direktivah², so za banke v slovenskem bančnem prostoru stopili v veljavo s 1. januarjem 2008. S temi zakonodajnimi spremembami se Banka Slovenije nekoliko odmika od strogih pravil k spodbujanju razvoja internih modelov izračuna kapitalskih zahtev. Poleg izračuna kapitalskih zahtev za kreditna in tržna tveganja, se prvič vpeljuje izračun tudi za operativna tveganja. Poudarek je seveda še vedno na kreditnih tveganjih (tveganje, da dolžnik svojih obveznosti ne bo poravnal v celoti ali pravočasno), ki so mu banke najbolj izpostavljene.

Banke so tako z regulativnega vidika, v vse ostrejšem konkurenčnem boju, spodbujene k razvoju internih metodologij za merjenje tveganj. Kljub temu, da so to zahtevni procesi za banko, bo le-ta na dolgi rok nagrajena z večjo fleksibilnostjo pri oblikovanju cen, možnostjo učinkovite alokacije sredstev in z večjo konkurenčnostjo, saj bodo svojim komitentom lahko ponudile optimalno ceno glede na oceno tveganosti.

Dejavnike, ki vplivajo na ceno posojila oziroma na oceno tveganja posameznega komitenta/podjetja lahko razdelimo v dve skupini:

- neodvisni dejavniki – podjetja nanje nimajo vpliva (makroekonomske okolje, likvidnost banke, kapitalske zahteve banke, dostopnost in cene virov sredstev za banke, njihove strateške usmeritve) in
- odvisni dejavniki – podjetja lahko nanje aktivno vplivajo (kreditna kakovost komitenta, ročnost naložbe, zavarovanja in njihova kakovost).

Podjetja, ki so jim spremembe na prvi pogled prinesle slabša pogajalska izhodišča, lahko tako kljub vsemu izboljšajo svoj položaj tako, da se lotijo izboljševanja svoje kreditne kakovosti, gradijo na korektnem in dolgoročnem sodelovanju z banko, skrbijo za preglednost poslovanja in poslovnih načrtov, poskrbijo za optimalno ročnost poslov z banko ter zagotavljajo primerna zavarovanja.

Pričujoči priročnik podjetjem nudi nekaj osnovnih smernic, ki naj bi pomagale vzpostaviti dober odnos z banko. Vse podane informacije in navodila so izključno informativne narave.

¹ How to deal with the new rating culture, European Commission, DG for Enterprise and Industry, July 2005: http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/financing/docs/basel_2_guide/basel_guide%20en.pdf

² Direktiva 2006/48/ES o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij ter Direktiva 2006/49/ES o kapitalski ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij

1. POGLAVJE

SPREMEMBE NA PODROČJU ZAKONODAJNEGA OKVIRA DELOVANJA BANK

Banke so in tudi bodo najpomembnejši vir financiranja za MSP-je. Ker so s projektom Basel II³ soočene z zakonodajnimi spremembami svojega poslovanja, to posredno vpliva tudi na njihov odnos do kreditorejmalcev. Nova zakonodaja za banke in investicijske družbe prinašajo spremembe na področju kapitalskih zahtev.

Zelo preprosto povzeto: Basel II pri kreditiranju spreminja zahtevano višino oblikovanih rezervacij, ki zdaj ni več toliko odvisna od višine kredita ampak predvsem od ocene tveganja kredita. Lahko bi rekli, da govorimo o bolj kvantitativnem in diferenciranem obvladovanju tveganj, kar pa posledično vodi v vse podrobnejše ocenjevanje tveganj oblikovanje t.i. bonitetnih ocen in razredov.

³ nekaj uporabnih informacij o sporazumu Basel II lahko najdete iz publikacij in raziskav BS na <http://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=223>

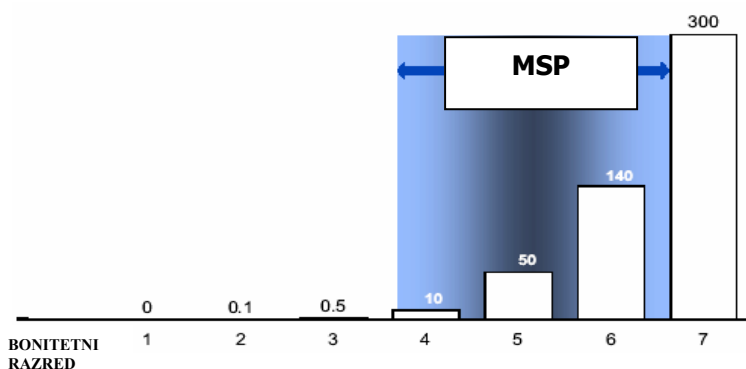
2. POGLAVJE

VLOGA BONITETNIH OCEN OZ. RAZREDOV

Kaj je boniteta oz. bonitetna ocena?

Boniteta oz. bonitetna ocena je ocena sposobnosti kreditojemalca glede izpolnjevanja obveznosti, ki izhajajo iz posameznega kreditnega razmerja. Poznamo *zunanj*o bonitetno oceno (s strani bonitetne hiše, običajno pri velikih kreditojemalcih) in *notranj*o bonitetno oceno⁴ (izdelana s strani bank, predvsem za MSP-je).

Da banke lahko izdelajo (notranjo) bonitetno oceno seveda potrebujejo podatke, tako kvalitativne kot kvantitativne. Razvrstitev posameznega podjetja v določen bonitetni razred kaže na njegovo sposobnost izpolnjevanja obveznosti oz. možnost, da le-teh ne bo izpolnilo. Iz spodnje slike, ki kaže število neizpolnjenih obveznosti na 1000 podjetij na leto po posameznih bonitetnih razredih, je razvidno v katere bonitetne razrede najpogosteje sodijo MSP-ji.



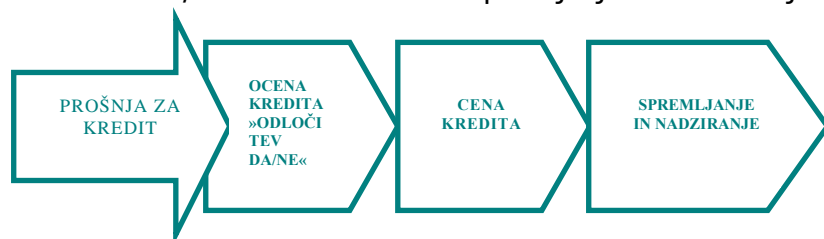
Kako so kreditojemalci razporejeni v posamezne bonitetne razrede?

Banke zbirajo kvantitativne in kvalitativne podatke (računovodski izkazi, letna poročila poslovni načrti, dohodninske napovedi) neposredno od kreditojemalcev, nato jih primerjajo s svojo bazo podatkov, ki temelji na historičnem spremljanju izpolnjevanja obveznosti svojih komitentov. S primerjavo podatkov in značilnosti ter na podlagi statističnih algoritmov uvrščajo komitente v posamezne bonitetne razrede. Raziskave so pokazale, da so za banke pri razvrščanju komitentov v bonitetne razrede izredno pomembni podatki o **zadolženosti, likvidnosti in donosnosti**.

V okviru zbiranja kvalitativnih podatkov banke največkrat organizirajo sestanke, kjer skozi osebni stik ocenijo vodstvene in »upravljske« sposobnosti posameznega podjetnika oz. komitenta, pomembna pa sta še predvsem tržna situacija MSP-ja in organizacijsko pravna oblika. Praviloma imajo ti kvalitativni podatki večji vpliv na razvrstitev v bonitetni razred pri večjih podjetjih in družbah. Se pa seveda z večanjem zneska kredita večja tudi obseg podatkov, ki ga bo banka hotela pridobiti. Od povprečja odstopajo tudi »start-up« podjetja, ki so šele v ustanavljanju in še ne razpolagajo s finančnimi podatki; banke od njih zahtevajo predvsem: poslovni načrti, upravljska (management) pooblastila in mandate ter potrdila o izkušnjah upravljavcev.

⁴ Gre za t.i. interne ratinge, ki so celovit indikator tveganja, ki se nanaša na posameznega komitenta banke. S tem pristopom naj bi se namreč bankam omogočilo znižanje kapitalskih zahtev kot »nagrada« za boljše delo na področju merjenja in upravljanja s kreditnim in drugimi tveganji (Saša Sušnik, BS, Posledice uveljavitve novega Baselskega sporazuma za slovenske banke, januar 2006).

Ko banka razvrsti komitenta v bonitetni razred ga s tem razvrsti v specifične značilnosti nadaljnjega obravnavanja kredita, kot kaže spodnja slika (prošnja za kredit – ocena in »odločitev da/ne« – cena kredita – spremljanje oz. nadziranje kreditojemalca):



A. Ocena in »odločitev da/ne« v zvezi s prošnjo za kredit

V splošnem lahko rečemo, da banka to odločitev sprejme na podlagi vseh prej omenjenih informacij ter dodatnih jamstev za kredit. V praksi pa vendarle večina odločitev za MSP-je zavisi od individualne ocene bančnega uslužbenca oz. ocenjevalca. Vendar banke vse bolj težijo k sistematičnemu odločanju. Raziskave so pokazala, da so najpomembnejši faktorji za »odločitev da/ne« predvsem bonitetna ocena, jamstvo, zapadlost, splošen odnos s komitentom, velikost kredita.

B. Cena kredita – obrestna mera

Ceno kredita oz. obrestno mero kredita banka postavi na podlagi:

Stroškov financiranja: obrestna mera, ki velja za banke (npr. EURIBOR)

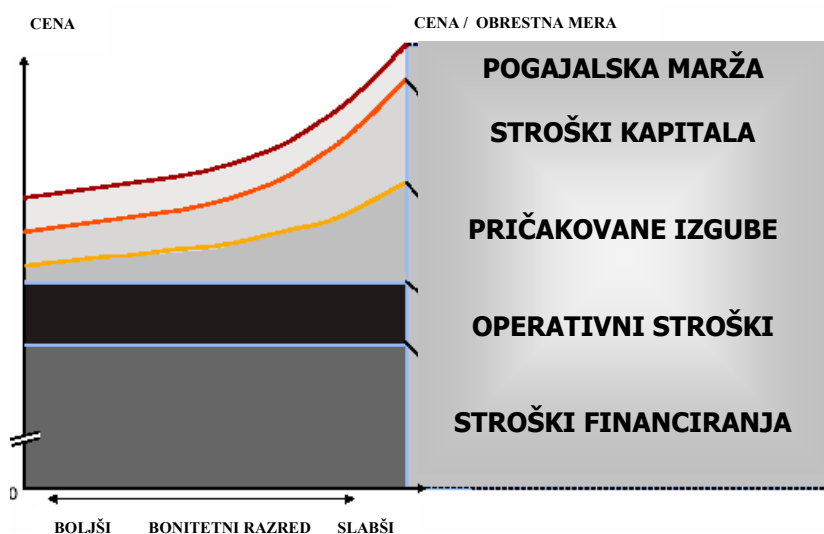
Operativni stroški: stroški banke za izdane kredite

Pričakovane izgube: pričakovana ocena izgub pri kreditiranju (na podlagi historičnih podatkov – več za komitente s slabšo bonitetno oceno in manj za tiste z boljšo)

Stroški kapitala: banke morajo oblikovati kapitalske rezerve za kreditiranje, ki se bodo aktivirale v primerih da bodo izgube večje od pričakovanih (tudi primer gospodarskih kriz; splošno - več za komitente s slabšo bonitetno oceno in manj za tiste z boljšo)

Pogajalska marža: nekatere banke zahtevajo tudi to maržo.

Tako stroški financiranja kot operativni stroški običajno niso povezani z bonitetno oceno, pričakovane izgube ter stroški kapitala pa so v direktni povezavi s tem, v kateri bonitetni razred se komitent razporedi – večji stroški so posledica uvrstitve v slabši bonitetni razred oz. obratno. Opisano zelo lepo ponazarja spodnja slika:



C. Spremljanje oz. nadziranje kreditojemalca

Banke lahko s spremljanjem in nadziranjem kreditojemalcev le-te na podlagi novih finančnih rezultatov razvrstijo v nov bonitetni razred. Takšne preglede večina bank opravlja vsako leto ali pa tudi pogosteje. V primeru poslabšanja finančnega položaja in posledično slabšega bonitetnega razreda lahko banka poostri kreditne pogoje: zviša obrestno mero, poveča nadzor nad kreditojemalcem, aktivira jamstvo ali pa poseže po še ostrejših ukrepih. Vsekakor slabši bonitetni razred skorajda zagotovo pomeni povečan in poostren nadzor banke skozi celotno kreditno obdobje.

Na kratko lahko povzamemo, da so bonitetne ocene in razredi za banke vse pomembnejši, so pa posledica večjih pritiskov na banke, ki morajo sprejemati vse bolj »pravilne« odločitve; predvsem zaradi vse bolj razvitega managementa, prizadevanj bank za zadovoljitev lastniških pričakovanj glede dobičkov in novih zakonodajnih predpisov. Vsekakor pa bonitetni sistemi niso in nimajo namena zmanjševati obsega kreditiranja MSP-jev, nasprotno, z bolj sistematičnimi pristopi in spremljanji morebitnih izgub želijo kreditne kapacitete za MSP-je še povečati.

3. POGLAVJE

OSNOVNA PRAVILA ZA MSP-je PRI PRIDOBIVANJU KREDITOV OZ. FINANČNIH SREDSTEV

1. PRAVILO: VPRAŠAJ ZA INFORMACIJO

Zahteve po podatkih in uvrščanje v bonitetne razrede je med bankami lahko zelo različno, zato se potencialnim kreditojemalcem o tem splača pozanimati. Vse banke tudi nimajo enakega pristopa obveščanja. Vsako MSP lahko banka povpraša o morebitni dokumentaciji, ki je zanje pomembna v povezavi s spremembami, ki jih prinaša Basel II.

Dobro se je tudi natančno pozanimati katere podatke bo banka želela od MSP v primeru kreditiranja, še posebej sedaj, ko se bo obseg teh podatkov skorajda zagotovo povečal. Pomembno je vedeti tudi vsebino zahtevane dokumentacije (kaj naj npr. vsebuje poslovni načrt, če ga je potrebno predložiti – glej prilogo).

Smiselno se je pozanimati tudi o samem postopku bonitetnega ocenjevanja in koliko je MSP obveščeno o tem procesu (ali mora morda na banko nasloviti pisno prošnjo, da ga obvešča o podrobnostih v zvezi z njegovo bonitetno oceno).

Nekatere banke se lahko odločijo tudi za sprotne sestanke s kreditojemalci, kjer jih natančno informirajo o bonitetni oceni, kako se le-ta lahko izboljša in kaj to pomeni za kreditne pogoje.

Vse navedeno kaže na to, da je vsekakor smiselno zbrati čim več informacij o posameznih kreditnih politikah bank in njihovih procesih bonitetnega ocenjevanja.

2. PRAVILO: PRAVOČASNA PRIPRAVA NEDVOUMNE IN POPOLNE POTREBNE DOKUMENTACIJE

Pri tem je zelo pomembno, da so podatki točni, vsa potrebna dokumentacija pa popolna, pregledna ter pravočasno oddana. Tudi ko je bonitetna ocena že narejena je dobro biti pripravljen na razna dodatna dopolnjevanja dokumentacije, ki naj bodo prav tako čim bolj pregledna in natančna. Na tem mestu je pomembno tudi, da je MSP v skladu s 1. pravilom dobro oboroženo z informacijami, in se iz tega naslova v fazi oddajanja dokumentacije ne informira več o podrobni vsebini potrebne dokumentacije.

3. PRAVILO: PREVERI KREDITNE POGOJE

Bonitetna ocena je za banke osnova za izračunavanje morebitnih izgub in tudi potrebnih kapitalskih zahtev. Zato so za MSP-je zelo pomembni faktorji, ki jih banke upoštevajo pri izdelavi bonitetnih ocen. Zelo pomembno je tudi zavarovanje kredita, ki se upošteva še posebej pri določitvi obrestne mere za kredit. MSP-ji se morajo pozanimati katere oblike zavarovanj kreditov posamezne banke sprejemajo. Banke se razlikujejo tudi pri ocenjevanju vrednosti zavarovanja. Pomemben faktor, ki vpliva na obrestno mero, je zapadlost kredita: načeloma velja, da imajo krediti z nižjo obrestno mero krajšo zapadlost in obratno. MSP-ji, ki se kreditirajo na kratek rok morajo biti še posebej pozorni na to, če so dovolj fleksibilni in bodo našli nove vire financiranja oz. so v dobrem bonitetnem razredu in jim bi banka morda odobrila podaljšanje kredita. Vse pomembnejši postajajo posebni pogoji, ki so lahko vključeni v kreditno pogodbo: npr. klavzula v kreditni pogodbi, da lahko banka v primeru težav kreditnejalca predčasno prekine pogodbo. Za banke s širšo paleto ponudbe lahko na

kreditne pogoje vpliva kreditojemalčeva pripadnost banki (če je njihov komitent, koristi še druge storitve, ki jih banka ponuja).

4. PRAVILO: AKTIVNO UPRAVLJAJ SVOJO BONITETNO OCENO

Za kreditojemalca je zelo pomembno, da se vseskozi zaveda kateri faktorji vplivajo na njegovo bonitetno oceno. Nekaterne banke organizirajo sestanke, kjer sproti spremljajo poslovanje in finančno stanje kreditojemalca, nekatere pa imajo celo svetovalne službe o bonitetnih ocenah. Glede na pomembnost bonitetne ocene kreditojemalca je za MSP-je zelo smiselno pridobiti čim več informacij o tem ter aktivno spremljati in diskutirati z banko o dejavnikih, ki vplivajo na njihovo bonitetno oceno in posledično na vse pomembne kreditne pogoje, vključno na obrestno mero kredita. Med najpomembnejšimi kvantitativnimi dejavniki so običajno stopnja zadolženosti, likvidnost, dobičkonosnost, med kvalitativnimi pa kvaliteta managementa, situacija na trgu in organizacijsko pravna oblika MSP-ja. Kvalitativni dejavniki običajno k celotni oceni prispevajo v povprečju med 20-30%, pomembnejši so pri start-up podjetjih, kjer pomenijo okoli 60% ocene.

5. PRAVILO: DRŽI SE POSTAVLJENIH KREDITNIH PRAVIL

MSP-ji morajo biti zelo pozorni na svoj razvoj saj mnogi kreditodajalci zahtevajo sproten nadzor njihovega poslovanja. Običajno so za banke opozorilni znaki slabega poslovanja poslabšanje bonitetne ocene, zakasnitve v predložitvi zahtevanih podatkov, zakasnitve v zahtevanih sprotne plačilih. Najmanjši vpliv imajo MSP-ji na celotni sektor, kamor njihova dejavnost spada, ki je za banko tudi pomemben dejavnik pri določanju kreditnih pogojev.

6. PRAVILO: RAZMIŠLJAJ O ALTERNATIVNIH VIRIH FINANCIRANJA

Za MSP-je je kreditiranje sigurno najpogostejša oblika financiranja. Smiselno pa je, da MSP-ji dobro razmislijo o tem koliko se zakreditirajo oz. ali lahko s kakšnimi drugimi mehanizmi zmanjšajo potrebe po kreditih oz. kakšne so njihove alternativne možnosti pridobivanja finančnih sredstev. Ukrepi, ki lahko MSP-jem zmanjšajo potrebo po kreditih so predvsem: leasing (npr. za vse vrste tehnološke opreme), faktoring in drugi pristopi, ki povečujejo učinkovitost poslovanja. Alternativni viri pridobivanja finančnih sredstev pa so za MSP-je predvsem mezzanin financiranje, privatno financiranje, tvegan kapital ter morebitni javni viri, ki so pod določenimi pogoji dostopni tudi MSP-jem. Vse te oblike imajo svoje prednosti in slabosti, ki jih mora MSP podrobno pregledati ter proučiti katera možnost je zanj najbolj optimalna.

Grob okvir vsebine poslovnega načrta:

1. opis podjetja (ustanovitev, oblika, vrsta dejavnosti, nameni za prihodnost, glavni finančni kazalci, ključni zaposleni)
 2. trenutno stanje podjetja (prednosti in slabosti, konkurenčna pozicija, podrobnosti o ciljni skupini strank oz. potrošnikov)
 3. opis načrtovanega projekta (možnosti in šibke točke v razvoju, lasten razvoj podjetja v primerjavi z razvojem sektorja, podrobnosti o projektu)
 4. Poslovni model (oglaševanje, prodaja oz. distribucija, infrastruktura, strojna oprema, dobavitelji, organizacija in kadri)
 5. finančni načrt (načrtovana bilanca stanja in izkaz uspeha (2 pretekli leti, tekoča, 2 leti vnaprej), finančna in notranja kontrola, plan financiranja)
- Priloge: priporočila strank in managemneta

KORISTNE INFORMACIJE

Kontaktne podatke institucij v Republiki Sloveniji, ki MSP-jem lahko koristijo pri pridobivanju ugodnejših virov financiranja ter druge koristne informacije:

Javni sklad Republike Slovenije za podjetništvo
Slovenski podjetniški sklad - SPS
Trubarjeva ulica 11
2000 Maribor
tel: 00 386 (0)2 234 12 60
fax: 00 386 (0)2 234 12 82
www.podjetniskisklad.si

Gospodarska Zbornica Slovenije
Dimičeva 13
1504 Ljubljana
tel: 00 386 (0)1 58 98 000
fax: 00 386 (0)1 58 98 100
www.gzs.si

Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije
Celovška cesta 71
1000 Ljubljana
tel: 00 386 (0)1 583 05 00
fax: 00 386 (0)1 505 92 70
www.ozs.si

Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije – JAPTI
Dunajska cesta 156
1000 Ljubljana
tel: 00 386 (0)1 589 18 70
fax: 00 386 (0)1 589 18 77
www.podjetniski-portal.si/content.aspx?rootnodeid=9

Javna agencija za tehnološki razvoj Republike Slovenije
Tehnološka agencija Slovenije – TIA
Dunajska cesta 22
1511 Ljubljana
tel: 00 386 (0)1 2308 870
fax: 00 386 (0)1 2308 883
www.tia.si

Ekološki sklad Republike Slovenije
Tivolska cesta 30
1000 Ljubljana
tel: 00 386 (0)1 241 48 20
fax: 00 386 (0)1 241 48 60
www.ekosklad.si

Javni sklad Republike Slovenije za regionalni razvoj in razvoj podeželja
Škrabčev trg 9a
1310 Ribnica
tel: 00 386 (0)1 836-19-53
fax: 00 386 (0)1 836-19-56
www.rdf-sklad.si

Slovenska izvozna in razvojna banka – SID banka d.d.
Josipine Turnograjske 6
1000 Ljubljana
tel: 00 386 (0)1 200 75 00
fax: 00 386 (0)1 200 75 75
www.sid.si